

A

K

E

T

R

T

R

O

MIEJSKI TEATR MUZYCZNY
w Krakowie

BARON
CYGAŃSKI

MIEJSKI TEATR MUZYCZNY W KRAKOWIE

Dyrektor: KAZIMIERZ KORD

SCEKA OPERETKOWA UL. LUBICZ 48

Kierownik artystyczny: MARIAN LIDA

JOHANN STRAUSS

Baron
Cygański

KRAKÓW, PAŹDZIERNIK 1965

Redaktor programu: MARIAN GÓRALCZYK

HALINA SZYMAŃSKA (Czipra) i JANUSZ ŻEŁOBOWSKI (Sandor Barinkay)

—IWONA BOROWICKA (Saffi)

W jednej z niedawnych dyskusji muzycznych napotkałem następujące zdanie: „dawniej, gdy padało nazwisko Strauss zastrzegano się — naturalnie Ryszard Straus; dziś coraz częściej gdy pada to samo nazwisko słyszymy zastrzeżenie — Strauss, ale oczywiście — Jan”. Być może jest w tym stwierdzeniu trochę przesady, ale rzeczywiście czas, który jest sędzią sprawiedliwym choć powolnym każe nam coraz częściej z prawdziwym szacunkiem mówić o kompozytorze sławnych operetek, którego imię w świadomości naszych dziadków i ojców przesłonięte było imieniem twórcy poematów symfonicznych i ekspresjonistycznych oper. Coraz częściej z estrad najpoważniejszych orkiestr symfonicznych świata rozbrzmiewają dźwięki znakomitych walców i uwertur Jana Straussa, zaś jego kompozycje prowadzi najwybitniejsi dyrygenci naszej epoki: Abendrot, Beachem, Munch, Furtwengler, Karajan. Powraca więc Jan Strauss na miejsce należne mu w historii muzyki. Może nie owiane już takim czarem legendy, jak miało to miejsce w końcu ubiegłego wieku, może pozbawione tej niezliczonej ilości anegdot, jakie wiązano z nim, ale za to jest to powrót na miejsce pewne i — jak się wydaje — trwałe.

Jan Strauss (zwany także młodszym) urodził się we Wiedniu w 1825 r. jako syn znanego już muzyka, właściwego twórcy walca wiedeńskiego również Jana Straussa. Przeznaczony przez ojca do „bardziej życiowego zawodu”, potajemnie pobierał lekcje skrzypiec i kompozycji. Wreszcie, również bez zgody rodziny stworzył własny zespół, z którym występował na przedmieściach Wiednia. Sukcesy jakie odniósł jako kapelmistrz zmieniły w końcu stanowisko ojca. Od 1844 r. datuje się ich współpraca. Zaś od 1849, tzn. od chwili śmierci seniora, Jan Strauss łączy oba zespoły muzyczne i na czele dużej orkiestry rozpoczyna tryumfalny pochód przez całą niemal Europę. Oczywiście działa nie tylko jako dyrygent, lecz stara się przede wszystkim pisać jak najwięcej dzieł dla swego zespołu. W ten sposób powstają zarówno słynne walce — Nad pięknym modrym Dunajem, Opowieści lasku wiedeńskiego, Wiedeńska krew, Tysiąc i jedna noc. Życie artysty, jak i znakomite, stanowiące niemal nieprześcigły wzór stylu wiedeńskiego operetki: Karnawał w Rzymie, Zemsta nietoperza, Cagliostro we Wiedniu, Księża Mathusalem, Noc w Wenecji, Księżna Ninett, Wesoła wojna i Baron Cygański, Dwie z nich — Zemsta nietoperza i Baron Cygański stały się przykładem i wzorem doskonałego połączenia świetnej inwencji i opanowania warsztatu muzycznego w służbie tzw. lekkiej muzy. Ich wartości czysto muzyczne, a także widowiskowo dramatyczne sprawiają, iż pozycje te znajdują się w stałym repertuarze niemal wszystkich operetek świata. Baron Cygański zarówno ze względu na wybitne walory muzyczne, jak i na wielkość swej formy teatralnej wystawiany jest też często w operze i traktowany jest przez niektórych komentatorów dzieła Straussowskiego jako jego „wielka opera”.

Nazwisko Strauss pojawia się w literaturze muzycznej bardzo często; często zdarzają się też w związku z tym pomyłki. Celem ich uniknięcia drukujemy na tym miejscu Mały Słownik Straussowski.

Ludwig Strauss (Pressburg, 28. III. 1835 — Cambridge, 23. X. 1899) austriacki skrzypek. Studia w Wiedeńskim Konserwatorium. Później wraz z Piatti odbywał długie tournée koncertowe po Włoszech, Szwajcarii i Niemczech. Od 1864 osiedlił się w Manchester, a później w Hallé i Londynie jako dyrygent orkiestr.

Oscar Strauss (Wiedeń, 6. IV. 1870 — Ischl 11. I. 1954) austriacki dyrygent i kompozytor. Studia u Graedenera i Brucha w Berlinie. Później był dyrygentem teatralnym w różnych miastach Niemiec i Austrii. Od 1927 osiedlił się w Nowym Yorku. Dzieła: Opery — *Die Waise von Cordova*, *Das Tal der Liebe*; Operetki — *Czar Walca*, *Żołnierz z czekolady*, *Miłość i śmiech*, *Ostatni Walc*, *Riquett i in.*

Johann Strauss senior (Wiedeń, 14. III. 1804 — Wiedeń 25. IX. 1849) — skrzypek, dyrygent i kompozytor. Początkowo muzykował w zespołach kameralnych, współpracował z orkiestrą Lannera, później utworzył własną orkiestrę, z którą podróżował po całej Europie. Wprowadził kadryl do wiedeńskich sal balowych, przeniósłszy go z Paryża. Największą sławę przyniósł mu u współczesnych „*Radetzky Marsch*”. Napisał: 152 walce, 32 kadryle, 24 galopy, 18 marszów, 13 polek i in.

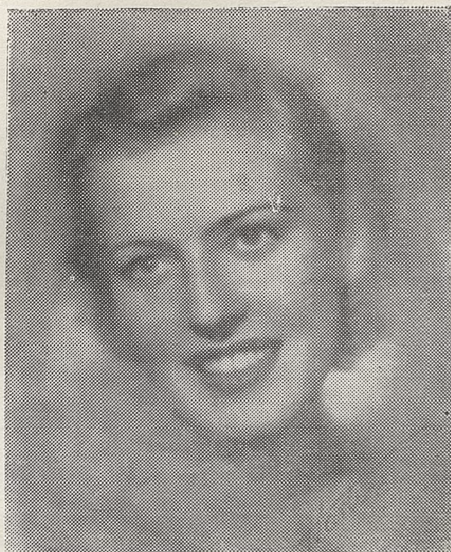
Johann Strauss junior syn poprzedniego (Wiedeń, 25. X. 1825 — Wiedeń 3. VI. 1899) Skrzypek, dyrygent i kompozytor. Od 1863 dyrygent nadworny. Szczegóły dotyczące twórczości znajdują się we wstępnym omówieniu.

Józef Strauss, brat poprzedniego, (22. VIII. 1827 — Wiedeń 21. VII. 1870), dyrygent i kompozytor. W czasie choroby brata z wielkim powodzeniem zastępował go na stanowisku dyrygenta orkiestry, później utworzył własny zespół, z którym występował i dla którego napisał 283 tańce. Zmarł w wyniku kontuzji ręki, jaką odniósł upadając na podium dyrygentem w czasie ostatniego koncertu w Warszawie.

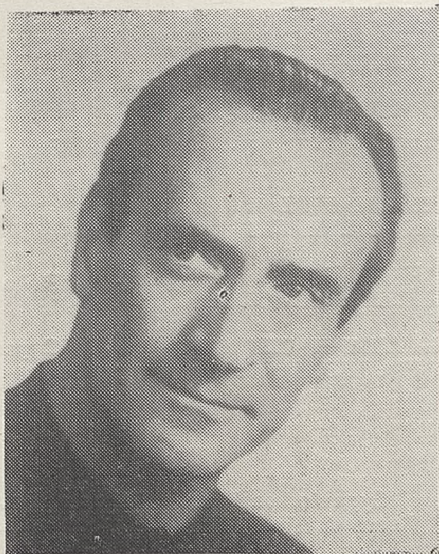
Edward Strauss, brat poprzedniego (Wiedeń, 15. III. 1835 — Wiedeń, 28. XII. 1916), w 1870 r. przejął po bracie stanowisko dyrygenta nadwornego. Napisał ponad 200 tańców.

Christoph Strauss, (Wiedeń około 1580 — Wiedeń VI 1631) organista i kompozytor w służbie dworskiej, później nadworny dyrygent i kierownik chóru katedry św. Stefana.

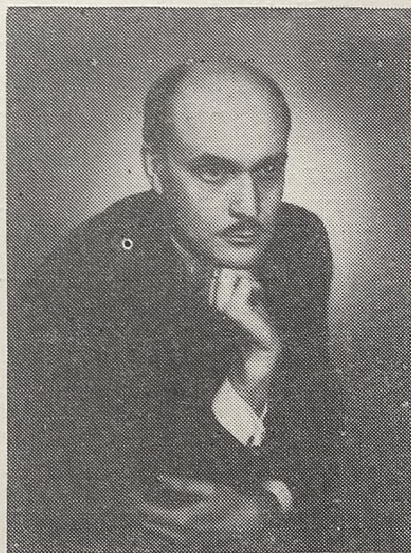
Ryszard Strauss, (Munich, 11. VI. 1864 — Garmisch—Partenkirchen, 8. IX. 1949) dyrygent i kompozytor. Twórca znakomitych poematów symfonicznych: *Makbet*, *Don Juan*, *Śmierć i wyzwolenie*, *Dyl Sowizdrzał*, *Tako rzecze Zaratustra*, *Don Quixote*, *Życie Bohatera*, *Symfonia Alpejska*, *Symfonia Domestica*; Opery: *Guntram*, *Feuersnot*, *Salome*, *Elektra*, *Kawaler z różą*, *Adriana z Naxos*, *Kobieta bez cienia*, *Intermezzo*, *Helena Egipska*, *Arabella*, *Daphne*, *Miłość Danae*, *Capriccio*; Balety — *Mieszczanin szlachcicem* i *Legenda o Józefie*; 2 symfonie, ponadto pozostawił olbrzymi dorobek w dziedzinie muzyki kameralnej, zespołowej i solowej. Był jednym z najwybitniejszych kompozytorów niemieckich I połowy naszego wieku. Twórczość jego wykazywała silne związki z neoromantyzmem, później ekspresjonizmem, wreszcie neoklasycyzmem. Ryszard Strauss był również niezwykłą indywidualnością dyrygentką i w tej dziedzinie pozostawił szereg wspaniałych interpretacji, które doczekały się utrwalenia na płytach.

BEATA ARTEMSKA

MIKOŁAJ KOPIŃSKI

MARIAN LIDA

Johann Strauss

BARON CYGAŃSKI

(ZIGEUNERBARON)

Operetka w trzech aktach

Słowa według libretta M. JOKAIA napisał J. SCHNITZER

tumaczenie: K. CHUDOWOLSKA

OBSADA:

(w porządku alfabetycznym)

Książę Homonay,
generał**ANDRZEJ GALOS**
ROMAN KWIATKOWSKI

Hrabia Carnero,
komisarz**ZYGMUNT MIŁKOWSKI**
ANTONI WOLAK

Sandor Barinkay**EDWARD ADLER**
JANUSZ ŻEŁOBOWSKI

Kalman Żupan,
handlarz świń**WŁODZIMIERZ KOTARBA**
KAROL LEHNERT

Arsena, jego córka**ALEKSANDRA DUSZEWSKA**
ALICJA SŁAWECKA

Mirabella, guwernantka
.
.
.
MARYLA PĄCZYŃSKA
ZOFIA WEISSÓWNA

Ottokar, jej syn**BOLESŁAW HAMALUK**
JÓZEF HEJKIE

Czipra, stara cyganka**MARIA CHOMA**
BARBARA MARCZYŃSKA
HALINA SZYMAŃSKA

Saffi, cyganka**IWONA BOROWICKA**
STEFANIA ZACHARIASZ

Pali, cygan**JAN FIREK**
ZBIGNIEW KANIEWSKI

Janos, cygan**KAZIMIERZ BAJON**
JÓZEF PUTER

Firko**RYSZARD GONDEK**
KRZYSZTOF GORAJ

Cyganka**ALICJA GÓRĘCKA**
EWA STUGLICK

Cyganie, pasterze, wioślarze, żołnierze, dziewczęta
Rzecz dzieje się na Węgrzech w połowie XVIII wieku

Reżyseria:

BEATA ARTEMSKA

Kierownictwo muzyczne:

MARIAN LIDA

Scenografia:

JERZY KONDRACKI

Choreografia:

MIKOŁAJ KOPIŃSKI

Dyrygenci:

MARIAN LIDA

ZBIGNIEW TOFFEL

Asystent reżysera:

KAZIMIERZ ROGOWSKI

Asystent choreografa:

JÓZEF PARUŹNIK

Plastyka ruchu:

ZOFIA WEISSÓWNA

Korepetytor baletu:

JÓZEF BOROWICKI

Inspicjent:

IRENA HEMZACZEK

Sufler:

HELENA SIBIŃSKA

Korepetytor:

IRENA ROGOZIŃSKA

STRESZCZENIE

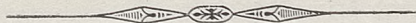
Streszczenie libretta operetek jest zajęciem niewdzięcznym: albo wikłamy się w nieskończonej ilości drobnych szczegółów mających drugorzędne znaczenie dla ogólnego toku akcji, albo — jeżeli chcemy podać tylko ogólny zarys wątku dramatycznego — popadamy w banalne uproszczenia. Jest bowiem operetka jednym z tych gatunków dramaturgicznych, w których akcja rozwija się nie tylko przez zredukowanie i jak największe skoncentrowanie akcji na istotnych losach bohaterów, lecz właśnie rozwój ten, narastanie napięcia akcji odbywa się dzięki zręcznemu wpleceniu w główny nurt romansu wielu wątków pobocznych. Możliwe jest to między innymi dzięki temu, że zasadniczo schemat dramaturgiczny operetki opiera się na trzech pionach. Są nimi — para lirycznych kochanków, para wodewilistów, para aktorów charakterystycznych. W zależności od inwencji librecisty konflikty zachodzące pomiędzy tymi trzema grupami mogą być jeszcze gmatwane poprzez wewnętrzne „skłócenie” tych trzech zasadniczych filarów operetki. Zabawne sytuacje powstają również wówczas, gdy — niby przez pomyłkę autora — któraś z osób zaczyna grać w konwencji do której nie przynależy. Przykładem takiego właśnie zabiegu jest w librecie Barona Cygańskiego chwilowe zmylenie widza co do właściwego charakteru Arseny — córki handlarza świń — Żupana. W pierwszych scenach gotowi jesteśmy uwierzyć, że to właśnie ona będzie główną bohaterką-amantką. Opóźnione wprowadzenie do akcji właściwej amantki — Safii jest również świetnym pomysłem librecisty.

Zasadnicza akcja Barona Cygańskiego jest dość prosta. Dziedzic wspaniałego niegdyś, a dziś zrujnowanego już zamku — Sandor Barinkay powraca w rodzinne strony. Jego władcy nie przedstawiają w tej chwili prawie żadnej wartości: pałac niemal w gruzach, zapuszczone pola przypominają bardziej bagna, zaś w najbliższym sąsiedztwie wielką fermę świń założył handlarz — Kalman Żupan. Córka jego — Arsena uwikłana w romans z młodym chłopcem Ottokarem — podobna się młodemu dziedzicowi. W gruncie rzeczy to jednak nie tylko płocho, ale i niezbyt wartościowa, pusta dziewczyna. Rozczarowany Barinkay swe uczucie kieruje w stronę pięknej, poetycznej młodej Cyganki — Saffi. Saffi pozostaje pod tajemniczą i troskliwą opieką starej Cygańskiej wróżbiarki — Czipry. Cyganie przyjmują Barinkaya z radością w swe gromy. W jego żyłach płynie przecież też — po matce — prawdziwa cygańska krew. Okrzykują go więc swym „baronem”. I stąd właśnie tytuł operetki. Występują też solidarnie wraz z nim w konflikcie, jaki ma młody dziedzic z obrażonym w swej zadufanej godności bogacza: Żupanem. Nie wiado-

mo już do czego by doszło, gdyż dwie przeciwne sobie grupy biorą się do kułaków, gdyby nie nagłe pojawienie się generała księcia Homonaya, który werbuje ochotników na wojnę przeciw wrogom ojczyzny... To godzi poważnione strony. Na wojnę idą wszyscy uczestnicy konfliktu. Barinkay podąża wraz z nimi, tym chętniej, gdyż — jak się właśnie okazało — piękna Saffi — którą pojął cygańskim obrządkiem za żonę jest naprawdę księżniczką krwi, zagubioną w dzieciństwie i wychowywaną przez starą Cziprę. Młody „baron Cygański” chce dopiero na polu walki zasłużyć na względy ukochanej.

Ze zwycięskiej wyprawy powraca oddział księcia Homonaya. Bohaterowie otrzymują zasłużone nagrody. Każdy według odniesionych zasług. Bili się dzielnie, wróg został pokonany. Nawet handlarz świń — Żupan ma tu swe zasługi, zostanie więc „etatowym dostawcą mięsa” dla armii. Jego córka — Arsena poślubi Ottokara, który dosłużył się stopnia porucznika. Największym bohaterem okazał się naturalnie Barinkay. Za swe zasługi otrzymuje tytuł — Barona Cesarstwa. Tak więc — jest już „podwójnym baronem”, gdyż tytuł nadany przez przyjaciół Cyganów ceni sobie na równi z tytułem dworskim. I teraz już na długie lata połączy się z księżniczką Saffi...

M. W-W.

ZESPÓŁ BALETU OPERETKI

AKT I

Duszek: Janina Gawlik
Ewa Papée
Iza Przybyłowska
(Krystyna Żuczenia)

AKT II

1. Taniec cygański:

Mirosława Bachorz
Janina Gawlik
Maria Gidlewska
Barbara Kałużna
Anita Kiwiorska

Ewa Papée
Iza Przybyłowska
Krystyna Truszkowska
Krystyna Ungeheuer
Krystyna Żuczenia
(Alicja Nivel)

Solo: Lidia Katlewicz
Józef Parużnik

2. Marsz huzarski:

Włodzimierz Apostolski
Stanisław Dobranowski
Jacek Heczko
Józef Kieljan
Jerzy Kozak
Witold Major
Lech Michalski
Józef Parużnik
Henryk Piotrowicz
Włodzimierz Waruszyński

AKT III

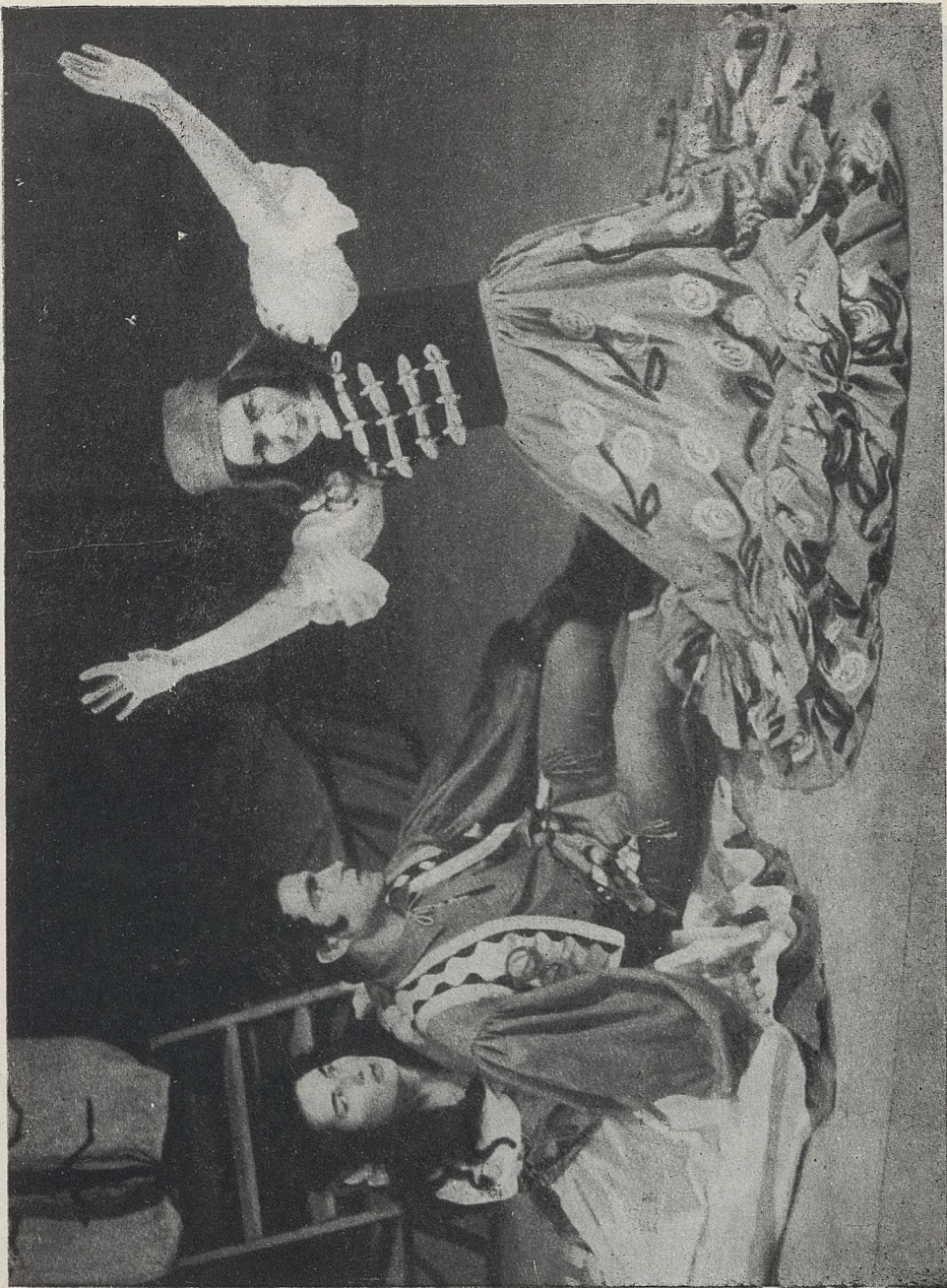
3. Walc:

Mirosława Bachorz
Maria Gidlewska
Barbara Kałużna
Lidia Kat'ewicz
Anita Kiwiorska
Alicja Nivel
Ewa Papée
Iza Przybyłowska
Krystyna Truszkowska
Krystyna Żuczenia
(Janina Gawlik)

Włodzimierz Apostolski
Stanisław Dobranowski
Jacek Heczko
Józef Kieljan
Jerzy Kozak
Witold Major
Lech Michalski
Józef Parużnik
Henryk Piotrowicz
Włodzimierz Waruszyński

Inspektor baletu:

EWA PAPÉE

IWONA BOROWICKA (Saffi), JANUSZ ŻELOBOWSKI (Sandor Barinkay) i HALINA SZYMAŃSKA (Czipra)

WŁODZIMIERZ KOTARBA (Kalman Żupan)

ZESPÓŁ ORKIESTRY OPERETKI

I Skrzypce:

Leszek Skrobacki
Erwin Sitek
Czesław Kawalec
Stefan Solarczyk
Jan Wojcieszek
Edward Treściński

II Skrzypce:

Władysław Skocz
Stanisław Pilawski
Andrzej Górski
Tadeusz Lipka
Kazimierz Wysocki

Altówki:

Mieczysław Satora
Lucyna Marzec
Ryszard Czuchraj
Krystyna Myczkowska

Wiolonczele:

Stefania Gorecka
Krystyna Guspiel

Kontrabasy:

Ryszard Jachimowicz
Andrzej Dutkiewicz

Flety:

Stanisław Węgrzyn
Danuta Bińczycka

Oboje:

Tadeusz Oracz
Wacław Stengl

Klarnety:

Ignacy Wyczyński
Stefan Siwiec
Stanisław Orczyk

Fagoty:

Henryk Thiel
Damian Gryboś

Trąbki:

Tadeusz Jodłowski
Adam Krzywoń
Jan Jarosz

Puzony:

Jan Przybylski
Andrzej Bigoś
Włodzimierz Maksymowicz

Waltornie:

Jan Grzechowski
Józef Wróbel
Zygmunt Hojda

Perkusja:

Ryszard Peller
Andrzej Gliszewski

Fortepian:

Irena Rogozińska

Harfa:

Bogumiła Lutak

Inspektor orkiestry:

JAN WOJCIESZEK

ZESPÓŁ CHÓRU OPERETKI

Soprany:

Barbara Adamik
Ewa Fuchsa
Barbara Golonka
Zofia Jaskier
Liliana Mawricz
Stanisława Sowińska
Ewa Stuglick
Alicja Świętek
Halina Zmarzlik

Tenory:

Krystian Buszkiewicz
Bolesław Hamaluk
Zbigniew Rodko
Adam Załęski
Józef Wyroba

Basy:

Alty:

Krystyna Dobrzańska
Renata Sejdor
Alicja Górecka
Jadwiga Galant
Florentyna Kaczorowska
Krystyna Ryś

Krzysztof Goraj
Jan Firek
Stanisław Makohon
Stanisław Ziółkowski
Ihor Potiuk
Mieczysław Gaczol
Janusz Wolny
Jan Seyrlhuber

Inspektor chóru:
STANISŁAW MAKOHON

DZIAŁ TECHNICZNY

Kierownik Działu
Mieczysław STANO

Brygadier sceny

Kierownik Prac. Scenotechnicznej

Kierownik Prac. Kraw. Damskiej

Kierownik Prac. Kraw. Męskiej

Światła

Kierownik Pracowni Fryzjerskiej

Fryzjerki

Kostiumy

Fryzury

Dekoracje, rekwizyty

— Józef BALLADA

— Stanisław PITALA

— Zofia BOROWSKA

— Tadeusz DROZDA

— Kazimierz OCIEPIŃSKI

— Edward KORZENIOWSKI

— Aniela FRADYMA

— Czesława GWIZDAŁA

— Kazimiera KROSTA

— Halina SAJBOTH

— Teresa WYROSTKIEWICZ

— Pracownie MTM

— Zespół fryzjerski MTM

— Pracownie MTM

SEKCJA ORGANIZACJI WIDOWNI MTM

KIEROWNIK SEKCJI: MARIAN GÓRALCZYK

Z-CA KIEROWNIKA: Józef BRYL

Biuro Sekcji Organizacji Widowni czynne jest codziennie z wyjątkiem niedziel i świąt w godz. od 7—15, w soboty od godz. 7—13, przy ul. Senackiej 6. Telefon 575-88

Przedstawienia operetkowe odbywają się w każdą środę, czwartek, piątek i sobotę o godz. 19.15

**Przedsprzedaż biletów w kasie teatru ul. Lubicz 48
w poniedziałek i wtorek od godz. 9—12 i 17—18
we środę, czwartek i piątek od godz. 9—12 i 17—19.15
w sobotę od godz. 9—10.30 i 18.15—19.15
oraz w „Filmotechnice” ul. Mikołajska 8, tel. 257-13**

Cena zł 4.50